

Віктор АНДРУЩЕНКО

ОСВІТА НОВОГО СТОЛІТТЯ: ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ

© В. Андрущенко. 2011

асамперед, дозвольте висловити підтримку в оцінці нашої спільної наукової роботи як такої, що є корисною, актуальною, розгалуженою і відповідальною. Як ми бачимо з доповіді, нам є чим звітувати перед суспільством, а це означає, що свій «академічний хліб» ми їмо не даремно.

Готуючись до зборів академії, я кілька разів перечитав останні публікації щодо розвитку освіти й нашої педагогічної справи. Одні з них, зокрема, статті Юрія Вітренка, Станіслава Ніколаєнка, виступи Голови Верховної Ради України Володимира Литвина в Луганську і Черкасах, ознайомлюють нас з цікавою статистикою, порушують актуальні проблеми, спонукають до дискурсу, інші — викликають не тільки неприйняття, а й обурення.

Загальний пафос статті під заголовком «Колапс української освіти», як на мою думку, наврод чи можна вважати обгрунтованим.

На нього можна відповісти хіба що загальновідомими словами знаменитого Бернарда Шоу: «Чутки про мою смерть є дещо перебільшеними».

*(З виступу на загальних зборах
Національної академії
педагогічних наук України)*

Українська освіта існує й розвивається. Щоправда – не безпроблемно. Як говорять синергетики, ми маємо низку болючих центрів біфуркації, на яких і потрібно зосереджувати увагу держави, науковців, громадськості.

В рамках обговорення доповіді, дозвольте мені зупинитись на одній з проблем: **модернізації змісту освіти, зокрема її гуманітарної складової.**

Затверджена в 1996 р. «Концепція гуманітарної освіти» виконала свою функцію. Процес цивілізаційного розлучення з марксизмом, очевидно, треба вважати завершеним. Ми вийшли на широкий простір світової гуманітарної науки, подолали своєрідну наукову німоту, й основне завдання полягає в залученні до педагогічного дискурсу тих надбань, котрі сьогодні накопичені людством у галузі філософії і соціології, політології і культурології, інших сфер гуманітарного пізнання.

Найгостріше нині стоять питання історичного пізнання й освіти. Не секрет, саме історія була найбільш ідеологізованою, спотвореною у минулі століття й сьогодні найактивніше полемізується в суспільстві. Помітною є й «наукова агресивність» деяких сусідніх держав.

Навряд чи ми уникнемо завдання підготовки спільних підручників з історії. Не обійдуть нас дискусії з таких питань, як тріумф і трагедія Запорізької Січі, Полтавської і Конотопської битв, Брестського миру, проблеми Голодомору чи геноциду українського народу, внеску України в перемогу над фашистськими загарбниками, діяльність ОУН і УПА тощо.

Дехто може сказати, що ці питання виходять за рамки предметної області нашої академії. Я б з цим не погодився. Ми з вами, шановні колеги, пишемо підручники і навчальні посібники з усіх гуманітарних дисциплін. Чи можемо ми обійти загальні питання української історії, її місця і ролі у світовій цивілізації, трагічні сторінки і злет волелюбного духу українців?

Питання має риторичний характер.

Звичайно ж, ні! Наша академія повинна сформулювати щодо них власну позицію. І ця позиція має базуватись на архівних джерелах, достовірних історичних фактах, уникати фальсифікації і безпідставних звинувачень.

Україна має прекрасний корпус істориків. Їх треба мобілізувати, забезпечити спілкування, поставити завдання й разом відпрацювати методологічні принципи історичного пізнання та технології навчання, що були б прийнятними і для викладачів, і для студентів.

***

Друга проблема розгортається в ситуації **активізації ірраціональної складової сучасного знання**, царині релігійно-духовного життя країни.

Церковники сьогодні активно входять у школу, організують суботні і недільні школи, ведуть уроки культури, літератури, моралі. Активізувались окультні вчення. Екрани телевізорів у буквальному розумінні цього слова заповнили вогоріжки, віщуни, цілителі. Особливою завзятістю вирізняються так звані не традиційні релігійні організації та культу. Помітною й загрозливою є нетерпимість з боку деяких релігійних керівників та представників духовенства сусідніх держав.

В Росії, зокрема, проведено Різдвані освітянські читання, де було поставлене завдання формування релігійної культури і моралі як одного з основних питань державної гуманітарної політики.

Студенти запитують сьогодні: до якого Храму йти, яку молитву і якою мовою скласти Богові, де розпочинається і закінчується міра свободи, визначеної конституційно й розшарованою практичним життям суспільства?

Вчитель має дати відповідь на ці запитання першим, а ми — підготувати такого вчителя, забезпечивши, насамперед, теоретичне, методичне і методологічне підґрунтя. Це вже і є завданням нашої академії, яка разом з педагогічними університетами має сказати своє вагоме слово.

Третє питання розгортається навколо викладання української літератури, поширення й захисту української мови.

Нещодавно проведений в університеті семінар з мовної політики виявив нашу недостатню підготовленість, певну розгубленість і нездатність до дискурсу в умовах активного тиску учасників з іншою точкою зору.

Гріч не в тім, що хтось комусь має нав'язати для вживання «свою» культуру, літературу, мову. Проблема полягає в захисті наших національних інтересів, відстоювання власної ідентичності, цивілізаційному розширенні поля, людського масиву і глибини вживання державної мови, вивчення української літератури в повному обсязі і без купюр.

Згадаймо великого Черчилля: «Англія, — говорив він, — не має постійних ворогів чи постійних друзів; постійними в неї є тільки національні інтереси».

А Україна? Чи має вона постійні національні інтереси? Звичайно ж має і першим серед них є захист української мови як мови, співрозмірної з мовами найцивілізованіших народів світу.

Захищати рідну мову треба не агресивно, не вороже, не як протистояння іншим мовам і культурам світу, у тому числі й російській. Толерантність і діалог при забезпеченні національного інтересу — такою має бути позиція кожного науковця і педагога, викладача і студента у мовній політиці.

Приведу у даному випадку слова видатного політолога В'ячеслава Липинського: «Державу українську, — писав він, — може здійснити наша любов до неї, а не ненависть до її ворогів».

Такою й має бути наша позиція у мовному питанні. Національна культура, мова, виховання повинні розширювати поле просунення на Росію і Європу, на всі країни, де проживають представники української діаспори, де працюють українські люди, до куди продовжуються наші національні інтереси.

Академія має чудових мовників. За їхніми науковими працями здійснюється практично вся мовна підготовка в Україні. Разом з тим, сьогодні цю справу треба посилити. Без протистояння, агресії і насильства. Толерантно, але переконливо і впевнено.

Українсько-мовний контекст навчально-виховного процесу має стати справою честі і відповідальності кожного педагога і науковця.

У системі гуманітарного знання є й інші проблеми. Вони не повинні залишатися поза нашою увагою. На мою думку, отримавши національний статус, педагогічна академія має розширити свої функції і суспільний вплив, стати справжнім **провідником гуманітарної політики держави**, в основі якої знаходиться філософія національної ідеї.